

dena crkva sv. Petra i Pavla. — 1597. crkva B. D. Marije »de Chernjek«.

(94) Drežnik. G. 1730. nalazile se tu ruševine crkve sv. Grgura, a do njih drvena kapelica istoga naslova.

(95) Prvča. God. 1730. na starim ruševinama nalazila se tu kapela Sviju svetih.

(96) Deževci. God. 1702. tako je ovdje crkva već bila razrušena, da su joj se samo temelji vidjeli.

(97) Drenovac. Župa sv. Dimitrija u Drenovcu spominje se g. 1660. Malo je čudnovato da se ime te župe ne može razabrati iz popisa župa od g. 1332.—1335. Istina, crkva sv. Dimitrija nalika je na utvrdu, ali mi, poradi više razloga, držimo, da je oduvijek bila crkva.

*

Izvori i literatura: 1) Monumenta Vaticana historiam regni Hungariae illustrantia I., 1. Budapestini 1887. — 2) Zapisnici kanonskih vizitacija arhidakonata Gvešća, Since i Vlaška u Nadb. arhivu u Zagrebu. — 3) Koller: Historia Episcopatus Quinque, ecclesiarum IV., Posonii 1796. — 4) Csanki: Körösmegye a XV—ik században, Budapest 1893. — 5) Bösendorfer: Crtime iz slavonske povijesti, Osijek 1910. — 6) Čuk, u »Radu« Jgsl. Akademije 231., str. 38—101. — 7) Smičiklas: Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije, II., Zgb. 1892. — 8) Jelenić, u Starinama, 36. — 9) Buturac, u Croatia Sacra, 2. — 10) Vanino, Vrela i prinosi I., Sarajevo 1932., str. 99. — 11) Fermežin: Acta Bosne, Zagreb 1892. — 12) Kempf, u Vjesniku zem. arkiva X. — 13) Krčelić: Historiarum Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis.

Jos. A. Buturac.

Nova iskapanja u okolici Genezaretškoga jezera.

Palestina je sveta zemlja i Kršćanima i Židovima, a i mnoga se muslimanska tradicija prislanja sad u ovaj, sad u onaj kra staroga Kanaana. Koliko se je samo stotinama godina prošlo krvi, kad se radilo o tome, tko će biti gospodar te zemlje: za posjed Palestine otimaju se Hebreji i Egipćani, Asirci i Babilonci, Rimljani, križari i Turci, Francuzi i Englezi. Ali ljudi pera nalaze u tim krajevima plodno tlo za svoja istraživanja, pa se navlastito u ovim zadnjim godinama mnogo uložilo i truda i novca, da se što bolje ispituju i istraže u prvom redu oni predjeli i mjesta, koja se odnose na događaje iz novozavjetne povijesti. U našim danima vode ta istraživanja u okolini Genezaretškog jezera Salezijanac O. Dr. A. Mader i Dr. M. A. Schneider. Nedavno je njima pošlo za rukom, da se prigodom iskapanja namjere na neke ruševine, koje su u uskoj vezi sa dva važna biblijska događaja.

Genezaretsko je jezero dobilo svoje ime po starom kanaan-skom gradu Generetu, koji je ležao na sjeveru jezera u uvali gorskoga sedla. Već od prastarih vremena vodila je kraj tog grada široka trgovačka cesta iz Mezopotamije preko Damaska u Egipat. U ruševinama, koje se tamo gledaju, naslućivao je O. Mader ostatke bilo biblijskog grada Kafarnauma, bilo Betsaide, rodnog grada Petrova, Andrijina i Filipova. I nije se prevario. Prigodom iskapanja namjerio se je on na temelje rimske tvrđave iz 2. stoljeća poslije Isusa, izgrađene u obliku četverokuta, koju je zaštićivalo 9 okruglih tornjeva i jaka ulazna vrata. Tako su Rimljani i drugdje na istoku gradili svoje utvrde. U toj je dakle tvrđavi stanovao nasljednik našeg biblijskog stotnika iz Kafarnauma. Na ruševinama utvrde sagradio je bio u vrijeme križarskih vojna neki velmoža svoj ljetnikovac, ali je kasnije dvorac srušio potres. Tako preostaše od svega i opet samo ruševine podziđa, a od ljetnikovca se sačuvaše tek komadi prekrasnog raznobojnog mozaika.

No od veće su još vrijednosti ostaci stare kršćanske basilike, najstarije u Galileji, na koje se marljivi istraživač namjerio. Prve vijesti o toj basilici imamo od francuske poklonice Aetherije, koja je oko g. 390 došla u svetu zemlju. »Pokraj Genesaretskog se jezera«, veli ona, »nalazi ravnica obraštena travom i palmama. Tu je Gospodin sa sedam hljebova i dvije ribe nahranio mnogo ljudi. Povrh kamena, na koji je On postavio kruh, sagrađena je crkva«. Bila je to u početku imponantna građevina: zajedno s predvorjem dugačka 51 m, a poprečna je lada mjerila u dužini 20 m. U sedmom stoljeću su je razorili bilo Arapi, bilo Perzijci i odnijeli su sav vrijedniji građevni materijal. Kasnije je, onako samo za nuždu pokrpaše. Sad je kod iskapanja naden onaj kamen, na koji je bio Gospodin postavio blagoslovene hljebove, a na podu pred žrtvenikom podignutim nad tim kamenom, gledaš u mozaiku izradenu košaricu sa 4 hljeba i 2 ribe. Prekrasni su upravo mozaici poda poprečne i između stupova srednje lade. Tu vidiš grmove lotosa i oleandera, svake vrste ptica močvarica, paunove i ptice pjevice. Ima i puran, koji jedi mačku i neda joj drijemati. Još se pored te žive ornamentike gledaju i arhitektonski oblici, tako toranj na deset spratova, pa ulazna vrata, koja su vodila u tvrđavu i okrugao neznabožački hram. A kako da protumačimo te profane motive, pa i sam poganski hram posred kršćanskih simbola i motiva? Razumijemo to lako, ako se sjetimo, da kršćanstvo u prvo vrijeme nije još imalo svojih zasebnih umjetničkih škola i da su prvi njegovi reprezentanti učili u školama neznabožačkim, pa se nisu tako lako mogli otestiti utjecaja, što ga za vrijeme nauka primiše. Poradi toga imamo i u katakombama, pored čistih kršćanskih simbola, izneseno lišće i gradivo iz svakidašnjeg života — izbjegavalo se ipak sve, što je bilo u uskoj vezi s neznabožačkim kultom, — da se to, kad se jednom oblični i simbolični govor utvrdio, posve izgubi.